

עשרת

הלכות

מצה ומרור

הדברות

קלר

הו"ל לברוכי בפה"א ואע"ג דפת פיסר כל מיני מאכל וכיון דברך המוציא פסח דברים הנבאים בתוך הסעודה (קצב) חזרת אין דרכן ללפת בו את הפת ולא מחמת סעודה בא וצריך הוא לברך עליו אלא שברכת כרפס (קצנ) פוטרתו והלולו והאגרתא לאו הפסקה גינרו. והלכך א"צ לברך בג"ד ז' וקצד) פשיטא היכא דאיכא שאר ירקי מברך בפה"א ואכיל וכי מטי למרור מברך (קצה) לאכול מרור ואכיל ושאר ירקי אפילו כרוב והרדין ורב אחא (קצו) דמהדר אירקא איראיין לאכילה מהדר. היכא דליכא שאר ירקי עבדינן כר"ח דאמר מברך בפה"א ולאכול מרור ואכיל וכי מטי למרור אכיל בלא ברכה ורב אחא מהדר (קצו) אשאר ירקי ח' דא"כ חזרת נמי כי ליכא שאר ירקי מברך בג"ד' והיכי אמר כי מטי מרור אכיל בלא ברכה הא הו"ל הפסקה אלא לאו (קצה) ש"מ ליתא ט' לברכה מה"ס לאי מברכינן בפה"א הביאו לפניו (קצט) מצה וחזרת וחרוסת ואעפ"י שאי תרוסת מצוה ר"א ב"ר צדוק אומר מצוה. מאי מצוה (ר) לוי אמר זכר לתפוח תחת התפוח עוררתך ר"י אומר זכר לסימ ואמר אביי האי חרוסת צריך (רא) לסמוכי ברוב מנין וצריך לקיומא במיני קיומא כגון תפוחים חכוצים וחומץ ומדקאמר אביי הכי (רב) ש"מ הלכה כר"א בר צדוק ומיהו (רב) איכא למיחש לקפא מרקאמר (רד) לשקועי משום קפא ופיר"ח ז"ל קפא תולעת (רה) כדנתיא בתרומה האוכלת תולעת שבקרי האילנות וכפות שביקיות א"ר שמי בר אשי (רו) מצה לפני כאו"א מרור בפני כ"א תרוסת בפני כ"א וא"ו אין (רי) עיקרין את השלחן אלא בפני סי שיאמר ההגדה ולמה עוקרין את השלחן כרי שיראו התינוקת וישארו ושחנות שלהן קטנים היו (רח) ושלטו גדולים ומנהג (רס) להגביה הכל שבו מצה

ומרור וב' תבשילין. ת"ד לחם עוני (רי) שעונין עליו דברים שאומר מצה זו וכו' ד"א מה דרכו של עני בפרוסה ד"א מה דרכו של עני הוא מסיק ואשתו אופה אף כאן (ריא) הוא מסיק ואשתו אופה: **מזגן** לו כוס (ריב) שני וכאן הבן שואל ואם אין דעת בבן אביו מלמדו מה נשתנה בו' מתחיל בנגות ומסיים בשבת מהו רב אמר כתיחלה ושמואל אמר עבדים היינו (ריג) וכנהגא כתרומיהו ר"ג היה אומר (ריד) כל שלא אמר נ' דברים אלו בפסח לא יצא י"ח ואלו הן פסח מצה ומרור וכו'. עד לפיכך אנו חייבים (רסו) וזה במקום שעשה נסים בשוחר טוב כשאושר (רסז) לפיכך צריך להגביה ידו וכן כ"א וא' כדי לומר שירה על היין וכן המנהג וחותם בנאולה ר"ס אושר אשר נאלטו ונאל (ריז) את אבותינו עד גאל ישראל ואמר רבא (ריח) ק"ש והלולא גאל ישראל דצלותא נואל ישראל אמר רבה וצריך (ריט) שיאמרו ואותנו הוציא משם ואמר רבה (רב) מצה צריך שיגביה (רבא) מרור א"צ להגביה י' ונראה כמקדש קדשים ואוכל בחוץ ואחד שטמא נוטל ידיו דא"ר"א אמר ר' הושעיא (רסב) כל שמיבולו במשקין צריך נטילת ידים וכיון שצריך לסבל חזרת בתרומת צריך נט' ידיים שניות הן ומסמאין משקין להיות תחלה וכדאמרין האי מרור צריך לשקועי ואמיבול שני קאי אבל בטיבול קמא לא צריך נט' דהא לית בי' תרוסת (רסג) והנוטל ידיו לפירות ה"ז מנטי הרוח ואדבר' ר"ח לרבנא עוקבא ורדיש (רסד) נוטל ידיו בטיבול ראשון כגון שהגיס דעתו או שהי' ידיו מכוכלות ונטל או שהי' טיבולו במשקה צריך שיטול ידיו בטיבול שני דכיון דבעי למיטע הגולא ואגדתא דלמא מקרי ונגע והווי ידיו שניות אבל משום ברכת הלחם של מצה (רסה) ל"צ נט' דנט' לחולין אסמכתא היא

נתיבות שמואל ז' סס: ח כדי להיטיב נפשי מפונגה עיי"ש: ט' כ"ל כיון דניחך ככר אחסא ומה"ס לא מנרכין ג"כ בפה"א:

לברכה בג"ד וכו' לא הוה הפסקה מה"ס לא מנרכין על אכילת מרור י' ל"ל הכשר ח"ל להגביה ולא ע"ד חלה ונראה כו' שס קפ"ז ב':

פתח

מ"ב ח' גד"ה א"ה יין כו' שכ' דלא כסדרה רבינו ועיין ברא"ש סי' כ"ו בשם חסידים שס ועיין בס' הפרדס סי' קל"ג ועיין ס' המנהיג סי' ס"ז ועיין סי' הטיב ועיין סי' יע"ש הטיב ועיין ס' תמים דעים סי' ל"א: (קצב) חזרת אין דרכן כו' עיי"ש בהוס' קט"ז ח' גד"ה והדר אכיל כו': (קצג) פוטרתו והלילה ואגדתא לאו הפסקה כו' כ"ל עיי"ש ברא"ש סי' כ"ו: (קצד) ח"ל לברך בג"ד ור"ח מהא דא"ר תס פשיטא היכא דליכא שאר כו' כ"ל. ומייתי זה לרא' דא"ר לברך בג"ד וכדחמיק ועיי"ש ק"ד ז': (קצה) מברך לאכול מרור כו' לפיטו הני' שס מברך על אכילת מרור ועיין בר"ן כאן ובס"ק ועיין בס' הפרדס סי' ל"ב ובסידור רע"ג דכולס כו' לאכילת חבל ברמב"ם ס"ח הני' על אכילת מלח יע"ש פ"ח ה"ח וע"ע לקמן בדברי רבינו אות ר"ת ועיין אות סט"ז: (קצו) דמהדר אירקא כו'. שס קט"ו ח' ומד' רצ"י אפי' כרוב ותרדין וסס נאכלים מבושלין ולא חייב כמבואר בזכרות ל"ח ב' (ובילקא היינו הרדין עיין פסחים ק"ד ז' ברשב"ס וע"ז כ"ח ב' ברש"י) ח"ל מבואר מזה דכשר לכרפס ירק שאינו נאכל רק מבוטל ולא חי ועיין מ"ל תע"ג ס"ק ד' דחוקי צוה ואולי שס מיירי דאכולו חי ורבינו מיירי דאכולו מבוטל ועיין בסידור ר"ע גאון דיואלין צחמא והיינו לטון וכן מוכח פ"ב מסידורו של ריט"ע סי"ד בפסוקו וז"ל שס כוסברה או חמא יע"ש הטיב ובס' הפרדס סי' קל"ב מבואר דהירקית של כרפס לריך להיות מרים יע"ש: (קצז) אשאר ירקי דח"ח חזרת נמי כי ליכא שאר ירקי מברך בג"ד והיכי אמר כו' כ"ל ר"ל לדעת הסבינים דהלילה ואגדתא כו' היסח הדעת ח"ל כי ליכא שאר ירקי מברך בג"ד חזרת קמא והדר כי אכיל זימנא אחריתי מברך עוד פעם והיכי אמר דלא מברך אח"כ ועיי"ש בהוס' קט"ו ח' ד"ה מהסוף לה כו': (קצח) ש"מ ליתא לברכה ומה"ס לא מברכינן בפה"א כו' כ"ל: (קצט) מצה וחזרת וחרוסת כו' עיי' לעיל אות קס"ט: (ר) לוי אמר זכר לתפוח וזכר לסימ ח' שס קט"ו ח': (רא) לסמוכי ברוב מנין וצריך לקיומא כו' כ"ל ועיין ירושלמי סי' קל"ב וס' קל"ה' ועיין סי' תע"ג סעי' ה' בהג"ה ועיין ס' הפרדס ה"ג וז"ל לריכה כההא עבה מילת' אמר זכר לטיט איח תניי מני לברי' כההא רבה מילת' אמר זכר לדס ובא"ז ח"ב סי' ע"ב ח' כך חרוסת ח"ל לריך לעשותו ללול זכר לטיט וח"ל עב זכר לחסות כך מנח לריכים חנו לתיחא לתרויהון עכ"ל: (רב) ש"מ הלכה כר"א כו'. עיי"ש בהוס' ד"ה צחמא: (רז) א"כ א"כ לתיחא למיחש כו'. ר"ל אעפ"י שיש צחמא מ"מ מ"מ משום קפא נמי איכא למיחש וכטעמא דת"ק: (רד) לשקועי משום קפא שס קט"ו ז': (רה) כדנתיא בתרומת האוכלת תולעת שבקרי הילנות ואת הקפא שביקיות כו' כ"ל. ועיין לעיל ח' ניד אות ר"ה יע"ש הטיב צמ"ש שס ובא"ן ז"ל ואת הקפא שביקיות חייב עיי"ש בפ"י ר"ח שכ"ל בדהיא: (רו) מצה לפני כאו"א כו' שס קט"ו ז': (רי) ואין עיקרין את השלחן אלא בפני סי שאומר הגדה ר' הוכא אמר כולכו נמי לפני מי שאומר הגדה והלכה כר"ה ולמה עוקרין כו' כ"ה שס צ"ס וכו' צרי"ף ורא"ש סי' כ"ט ועיין סי' תע"ג סעי' ד' אלב בס' הפרדס

הדבר
 סי' קל"ג משמע שאינו גורם דברי ר"ה כלל שכ' שס וז"ל וכי אמרינן מלח לפני כאו"א לדידכו שהי' מנהג להסב על המטות והי' שחן לפני כאו"א ולפיכך לריך אלב לדין אינו לריך אלח לפני מי שאומר ההגדה והוא יחלוק לכולם עכ"ל כממע שלא הי' גורם במבואר דברי ר"ה כלל ואולי כן הי' נ"י רבינו: (רח) ושלנו גדולים כו'. כ"ל שס ברשב"ס והוס' והרא"ש: (רס) להגביה הסל שבו מלח כו' כ"ל ועיין בס' הפרדס סי' קל"ג וס' המנהיג סי' ע"א ח"ל ז"ל להגביה הכלי כו' ועיין בכל המקומות שיינהי צחות הקדוס ובסי' תע"ג סעי' ו'. ומש"ל רבינו זכ' כ"ה דעת רשב"ס וחס' שס ודלא כדעת ריט"ע וז"ה בס' הפרדס סי' קל"ב וס' קל"ג ובס' המנהיג סי' ע' ועיין מ"ל סי' הע"ג ס"ק כ"ג: (רי) שעונין עליו דברים כו'. שס ל"ו ח' קט"ו ז': (ריא) הוא מסיק ואשתו אופה ר"ל שטיניח הוא בעלמו בזמנא עיין סי' ת"ס סעי' ז': (ריב) כוס שני ובא"ן הבן כו'. שס קט"ז ח': (ריג) ומנהגא כתרומיהו. כ"ה בס צרי"ף ורא"ש סי' ל' ועיין בסידור ר"ע גאון צסס ר' ענרוכאל ובס' המנהיג סי' נ"ט: (ריד) כל שלא אמר כו' שס קט"ז ח': (רס) וזה במקום שעשה נסים עיין בפסוק לשבת הגדול וכו' בס' הפרדס סי' קל"ב וקל"ג ובס' המנהיג סי' ל"ח וכו' בסידור רע"ג: (רסו) לפיכך לריך להגביה חוסה ר"ע אומר כן ה' אלהינו ואלהי אבותינו יגיענו למיידים ולרגלים אלהים הצאים לקראתינו בלעום שמחים צבדין עירך וססיס בעצובך ואלחל שס חן הצחמים ומן הססחים וכו' ב"ח גאל ישראל עכ"ל ועיי"ש ברשב"ס וחס' דהלכה כר"ע יע"ש וכו' כל הפוסקים ועיין כחובות פ"ד ב' יע"ש הטיב: (ריח) ק"ש והלילה גאל ישראל כו'. שס קט"ז ז': (ריט) ולריך שיאמר וחזונו הוליא משס כו' שס קט"ז ז': (רב) מלח לריך שיגביה ומרור לריך להגביה ובס' ח"ל להגביה ולא עוד שגראה לדיבל קדשים כו' כ"ל ועיין סי' תע"ג סעי' ז': (רבא) מרור כו'. עיין צחות הקדוס וצחות ר"ס: (רסב) וזה שטבולו בששקה כו' שס קט"ו ח': (רסג) והנוטל ידיו לפירות כו' חילין ק"ו ח' חגיגה י"ח ז' ועיין לעיל אות פ"ב והנה מדברי רבינו מבואר דככרפס אין מטבילין כלל ומה דא"ר ההס טובל בחזרת היינו לשון אכילה כדאיתא לעיל אית קפ"ז יע"ש ועיין בס' תע"ג סעי' ד' שס מבואר דעכ"פ לריך טיבול יע"ש הטיב אלב יס לעיין דהא צמ"ש היו רנילים לאכול הכל ע"י טיבול ואס' לא ע"י טיבול בחרוסת סי' ל"ה טיבול אחר וא"כ אכתי מי דחוקי לרבינו צוה לרוליא מפשט ההלכה וז"ל שפשט הסוגיא מכריחו לזה מדקאמר עלה ההס חר"פ ש"מ הווי חסא לריך לשקועי בחרוסת כו' אלמח דמטיבול חרוסת קמיידי אלב לא מטביל הכרפס כיון דחי צעי מטביל וחי צעי לא מטביל מינה לא מיירי הש"ס כ"ה שטת רבינו וכיון הוא וולו מלינו מאן דפליג עליו צוה ועיין מש"כ צחות רל"ג: (רסד) נוטל ידיו בטיבול כו' שס ע"ב: (רסה) ל"ל לנט' כו'. ועיי"ש בהוס' ד"ה לריך שיטול כו' שכ' צחמא דל"ד רק משום פת לריך שיטול ידיו יע"ש ועיי"ש בר"ן ועיין צב"י סי' קל"ח צסס הרוקח דהטעם דעל כוית פת ח"ל נט' יע"ש ובהגדה שלי

היא (רבו) דר"א בן ערך וליכא למיחש להיחש הדעת לגבי פת דהא אמרינן (רבו) נוסף אדם ידיו שחרית ומתנה עליהם כל היום כולו אבל משום סומא איכא לטינור וצריך ליטול ידיו לטיבול שני וא"נ (רבה) משום ברכת הלהם קאמר וה"ק צריך שיטול ידיו כשניע לטיבול שני והאי לא סניא בלא פת ורבינו אפרים אוקמי (רמב"ם) כנון דקדיש אריפתא ורבוותא קמאי אמרו דבפסחים לא מקדיש אריפתא (רל) כדלקמן ומסתב' הנ"מ לאוכלי מדרות אבל האינדא ל"צ אלא נטילה אחת כדרך כל השנה קודם קידוש או לאחר קידוש ואפי' בחוץ לארץ (רלא) היו אוכלין תולידן במהרה והאינדא ליכא אסמכתא י"א דר"א בן ערך אלא שנהגו (רלב) ודראשונים נהגו י"ב לברך ומעוה הוא בידם דמים אודונום ולא ברכת המזון לא צריך ברכה והכין שדרו מכתבתא ואומר אני אף בטיבול שני א"צ לברך אלא דאינהו כתבו טיבול שני הוא (רלג) אכילת מצה ולא מציעו בכל מקום שפת נקרא טיבול ואר"פ (רלד) לא לשהו מרור בהרי חרוסת דלמא אנב תוליא הדרוסת (רלה) ובסם לו לומר ובעינן טעם מרור וליכא ואמר רבא (רלו) בלע מצה ומרור די מצה יצא ידי מרור לא יצא שהתורה הקפידה על דבר מר ובלע (רלז) מרור לא טעם אבל מצה טעם משהו יש בו כרכן בסיב ובלען אף ידו מצה לא יצא (רלח) ואיכא נוסחא דאית בה איפכא א"ר הלל משב' דגמרא (רלט) לא לטרוך אינש מצה ומרור בהרדי דס"ל מצה בזה"ו ראורייתא ומרור דרבנן ואתי דרבנן ומכסל דראורייתא תניא אמרו עליו על הלל שהיה טורכן בכ"א ע"ש שנאמר על מצות ומרורים יאכלוהו א"ד

יוחנן חולקין עליו חביריו על הלל דתניא יכול לא יצא אדם י"א אא"כ כורכן בב"א כדרך שהלל איכלן ת"ל על כצות ומרורים יאכלוהו אפי' זה בעצמו וזה בעצמו והשתא דלא אצטר הלכה לא כהלל ולא כרבנן (רמ) מברך לאכול מצה ומברך לאכול מרור ואוכל והדר מברך להו בהדי הדדי ואכיל להו זכר למקדש השתא דמספקא לן מלתא צריך שני זתים מרור ק"ל דהא רבנן מודו ליה להלל (רמא) דכרכן דאפי' זה בפ"ע קאמר ניעבד כהלל (רמב) בשתי זתים מצה וזית מרור וכנהנא דילן (רמג) מצה לחודה ומצה ומרור כהלל בלא טיבול בחרוסת (רמד) דקפא בחדא מכילה מייתי ואית (רמה) דאמרו מצה מייתי לוי ולר"א ב"ד צדוק דאמר (רמו) מצה בחרוסת דמשום הכי בחדא זימנא סני כ' רבי' (רמז) יצחק אבן גיא ז"ל בפסח מברך על הדא ופריסא ובשאי יום' על תרת' ריפתא שלימתא דאמר רבא (רמח) חייב אדם לבצוע על שתי ככרות שלימת בשבת (רמט) מ"ט לחם משנה כתיב • ות"ר ששת ימים תלקטוהו למדנו שלא היה יזרד מן בשבת ויו"ט (רמט) מנין ת"ל שבת לא יהיה בו ומפרשי רבוותאי כיון דביו"ט (רנ) לא היה הגתח סן ובעי לטיבצע על תרת' ריפתא שלימתא ובפסח אתי לחם עוני ונרעה לפלגא ובציעין על הדא ופלגא ומסקנא אמר רבא (רנא) הכל מודים בפסח ששניה פיסה בתוך השליטה תוך דווקא (רנב) ומניח פרוסה בתוך שני השליטות כנהנא דילן וב' שלימת צריך כשאר יו"ט ולפי שאנו צריכין לומר כהא דהא עניא במצה פרוסה פרוסה מצה חזיה לאכילת מצה וחזיה למצה אחרונה וע"כ מהג' (רנג) לפורסה קודם

נתיבות שמואל י"א תולין ק"ג ח' : יכ' ז"ל לברך על מים אחרונים :

פתח

שלי כ' גזה דבר נחמד בטעם החום' ובעטם כרוקת יעו"ש הטיב ועיין לקמן בדברי רבינו רמ"ב : (רבו) דר"א בן ערך כו' תולין ק"ז ח' (ועיין בסידורו של רע"ג בטמר ע"ו דברים זרים ומנומנים וע"ש הוא וז"ל כמו שהוא בס' המנהיג ס' פ"ח יעו"ש) : (רבו) נטול אדם ידיו כו' שם בחולין ע"ב : (רבה) מסיס ברכת הנחם קאמר כו' והיינו כדעת החום' שצ"ב בלות רכ"ה : (רמב"ם) כנון דקדיש אריפתא כו' וה"כ אין חולל פת כעת ולכן נקט כעטם משום קט"ז שני : (רל) כדלקמן • עיין בלות ש"כ ועיין בס' שערי השובה ס' קט"ז : (רלא) הו' אוכלין חוליהן בטעמה עיין לעיל ח"ה אות קס"ז : (רלב) והראשונים נהגו לברך (ר"ל על דבר שטיבולו במסקה) ומעוה הוא בידם וכסם טעם אחרונים של ברהמ"ד לא לריך כו' כ"ל לעמתי הטעמי • ועיין בטור יעו"ש שצ"ב שצ"ב בשם רבינו דה"ל לברך על דבר שטיבולו במסקה יעו"ש : (רלג) אכילת מצה ולא מלינו בכל מקום כו' ר"ל דמתהיבחת שדרו כי על טיבול ח"ל לברך ומאי דה"ל בש"ס לריך לטיבול ידיו בטיבול ב' היינו מכוס מלה וכדעת החום' לעיל בלות רכ"ה וע"ז השיג רבינו דלא מלינו בפח שאכילתו נקראת טיבול ורק משום דה"ש מייני לאוכלי חוליהם בטעמה אבל החידוש לא שייך זה ועיין בסידורו של רע"ג ובשערי השובה ס' רפ"ו שדעתם כמו שדרו ממתהיבחת יעו"ש הטיב אבל ריש דברי רבינו בלות רכ"ג שכו' דהא דטבולו במסקה לריך נע"י משום טיבול החזרה בחרוסת ולא קפ"י על הכרסם יש לעיין הא בלא"ה געי פסקי • משום המלה ואין לומר דס"ל כהרוקת שבהתי בלות רכ"ה דלפחות מכבידה מצה צעי נעילה • מהל דס"ל להוכיח זה ועוד דל"כ ל"ל לחסם פעמים בהא דנקט ידיו לטיבול החזון לריך לטיבול ידיו לטיבול ב' דלמה לא קאמר משום הפת עיין אות רכ"ה הול"ל משום ה"ט היא • וז"ל דמך ההם בלות רכ"ג אטעמח דמסיק בסוף ומיירי דנקט ידיו מקודם והתנה עליו דמשום פת מהני זה הך לא לדבר שהוא משום קומחא • וע"כ עדיין דברי רבינו מנומנים וע"כ גזס : (רלד) לא לטיבול לישתי אינש מרור כו' שם קט"ז ב' : (רלה) חוליה בחרוסת מבסם לו למרור כו' כ"ל ובע"ס ה"י אבב חוליו' דתבלין מבטל לוי למרורי יעו"ש וכד"ף שם גי' אחריכא קלת אבל ברה"ש סו' כ"ה הני' כרכינו יעו"ש : (רלז) בלע מצה י"א בלע מרור לא י"א בלע מצה ומרור ידו מלה י"א כו' כ"ל שם : (רלו) ובלע מרור לא טעם טעם מרור אבל בלע מצה סו' כ"ל : (רלח) ואיכא נוסחא דאית בה איפכא • עיי' ברש"ש שהובא שם הנוסחא הזה והיינו בלע מרור י"א והיא גי' רש"י יעו"ש הטיב (ומה שהובא שם ברש"י ליתא יעו"ש) אבל אין זה לשון איפכא וחוליה מלא רבינו גי' עתיקא כדרכו בקידם ועיין סו' הע"ס סעי' ג' יעו"ש הטיב : (רלמ) לא לברך אינש מצה ומרור שם קט"ז ח' : (רמ) מברך לאכול מצה ומברך לאכול מרור כו' עיין לעיל אות ק"ה : (רמא) מודו לוי להילל דכרכן מהני ול"פ רק דאפי' כ"א בפ"ע מהני ונעבד כהלל כו' כ"ל • ר"ל כיון דכרכיה כ"ע מודו דמהני והוא כשניקת החום' שם בדה"ה חלל אחר כו' ודלא כפי' הרש"ש שפירש דר' יוחנן ס"ל ונשאר כן במסקנא דלברך לא מועיל כרכיה כ"ל יעו"ש הטיב ועיין ס' המנהיג ס' פ"ג : (רמב"ם) שתי זתים מלה וזית מרורי ר"ל ל"ל לאכול ב"ש מרור הא רבנן מודו להלל דכרכיה ח' סגי ובשלתא זית מלה מחוייב לאכול בלא מרור דלא ליתי

הדביר

מרור דרבנן וליבטל מלה דלורייתא אבל ליכול זית מלה לחודה והדר ליכול זית מרור ומלה כהדא דבהא מודו רבנן דמהני ועיין בתוס' סס בדה"ה חלל אחר כו' שכ' דלילמא הלכה כרבנן ואתי מלה דרשות ומבטל לוי למרור דרבנן וכ"כ שם הר"ש בס' כ"ז וחוליה טעם דרבינו כיון דמספקא הלכתא כמאן ולכן לריך עכ"פ מדרבנן ודאי לאכול בכרכיה ח"ל לכל הפחות מה שצריך לאכול בכרכיה הוא מדרבנן וזה מדרבנן זה מדרבנן כ"ס טעמא דרבינו וטעם החום' והר"ש י"ל כיון דמרור צו"ס דרבנן ובמסקנא דרבנן חוליה לקלל וחוליה הלכה כרבנן דנסיק במרור לחודה ואתי מלה דרשות ומבטל מרור דרבנן ואין דעבדין כהרובייהו משום זכר למקדש הוא אבל המנהיג כו' בס' פ"ג דלמ"ד דמדור רבנן דכרכיה עדיף ח"ה דמני חקקת רבינו ולא מלפנין כ"ס מרור רק לרי' יוחנן דס"ל דלפניו רבנן עניו דהלל וס"ל דכרכיה לא מהני יעו"ש הטיב : (רמב"ם) מלה לחודה ומרור לחודה ואח"כ מלה ומרור בלא טיבול כ"ל : (רמד) דקפא בחדא טבילה מייתי ר"ל לרבנן דהטעם דחרוסת משום קפא ח"כ בטבילה קמיייתא מייתי החולעים (והיינו לפי שהיחמו ריח החרוסת) אבל יש לעיין דהא י"ל דמרור של הכרכיה לא הו' עדיין בחרוסת וז"ל כי הוא נעדה לריך להיות בחרוסת פ"א רק דקמ"ל דח"ל היסת בטבול צעת הכרכיה דווקא וכל שהי' בחרוסת פ"א די אבל ח"כ לרבנן בפסח כהרשון נמי אס' עבל מקודם בחרוסת ומיית קפא שוב ח"ל לטבול פסח ב' בחרוסת ומ"מ הכרכיה מפסח ראשונה דנקט הא ידיו וידי מה דינא חיה להו וחוליה סו' חוליה כיון דהאדם חלל פ"א מרור מטיבול בחרוסת שוב לא יציק לו במרור אפי' כ"ז ח"ה בחרוסת ויש לעיין גזה ול"ע : (רמח) ואית דאמרי דמלה מייתי לוי • ר"ל בלא"ה ח"ל חרוסת דכי צעי חרוסת היינו דווקא כשהוא אוכל מרור צעינו בפ"ע משא"כ כשהוא אוכלו עם מלה בידה אז אין מטיק לו הקפא כלל : (רמו) דאמר מלה בחרוסת מ"מ בחדא זימנא סני כו' כ"ל • ור"ל דהחרוסת הו' משום מלה בפ"ע ח"ל פסיקא דלין חלוי זה במרור כלל ודי בחד זימנא אבל דעת הר"ש בס' כ"ז ח"ה כן והטעם דחרוסת ח"ן זה מלה בפ"ע רק הוא טפל למרור ח"כ לרבנן דיו"ל במרור בפ"ע טבולו אז בחרוסת ולהילל טבולו כשהוא כרכו עם המלה ועיין בס' המנהיג סו' פ"ג שכ' בשם רע"ג ובסם ריע"ע דלכול הכרכיה בלא ברכה ובלא טיבול יעו"ש ששיג ע"ז אבל לפנינו לא נמלא שם וסם רק בלא ברכה לחוד יעו"ש הטיב ועי' בס' תע"ס סעי' ח' : (רמז) רבי יצחק אבן גיא כו' • חילי ל"ל רבי יצחק אלפסי כי כ"ה בר"ף ועיין רח"ש סו' ל' יעו"ש הטיב ועיין בס' הפרדס סו' קל"ג קל"ג וס' המנהיג סו' ס"ט ועיין סו' תע"ג סעי' ד' (וע"ע בס' שערי השובה סו' רפ"ז שכ' כדעת הר"ף) ועיין בס' המנהיג סו' פ"ג : (רמח) חייב אדם לבצוע כו' • ברכות ל"ט ב' שבת קי"ז ב' : (רמט) ויו"ט מנין ת"ל לא יהי' כו' עיין תוס' בילה ב' ב' בדה"ה וסו' ביום כו' ובפסחים קט"ז ח' בדה"ה מה דרכו כו' ועיובין ל"ח ב' ד"ה ואין כו' ועיין בס' שערי השובה סו' קפ"ו ועיין סו' הקב"ט סעי' ח' וע"ע בשערי השובה סו' רכ"ז : (רנ) לא הו' נחית מן ובעי כו' כ"ל : (רנא) הכל מודים בפסח כו' ברכות ל"ט ב' : (רנב) ומניח פרוסה בתוך שני כו' • וכ"כ שם הר"ש ועיין בס' תע"ג סעי' ד' וסם סעי' ו' : (רנג) לפורסה קודם הגדה כו' עיין